

Eesti kultuur 2030 Narva arutelu kokkuvõte

Toimumiskoht: 12. aprill 2019.a., Vaba Lava, Narva

Teemajuhid: Ott Karulin (Riigikantselei) & Sten-Kristian Saluveer (Storytek)

Koostas: Sten-Kristian Saluveer, sten@storytek.eu

Teema: Kas, kus ja kuidas luuakse Eesti kultuuri aastal 2030 – kohalik, riiklik, rahvusvaheline, e-maailma vaade. Fookuses looja ja vahendaja võrdne ligipääs.

Narvas aset leidnud viimane arutelupäev keskendus kultuuriloojate ja vahendajate võrdse ligipääsu temaatikale läbi kohaliku, riikliku ja rahvusvahelise taseme, võttes arvesse digitaaltehnoloogiate ja e-võimaluste horisontaalset seotust kõikide tasanditega. Arutelu eesmärgiks oli uurida ja koguda mõtteid, kuidas Eesti kultuur aastal 2030. seostub ja lõimub eelpoolkirjeldatud tasemetega kasutades selleks paremini digitaaltehnoloogiaid ning ühiskonna üleüldist digitaliseerumise trendi. Eelnevates aruteludes ei võetud piisavalt arvesse võttes digitehnoloogiate suurenevat osakaalu kultuuri loomes, levis ja kogemises. Arutelu struktuuri ja võtmepunktide koostamisel ning läbiviimisel lähtusime *glokaalsuse* mõistest - tuues välja, et juba täna on mitmed rahvusvahelised edulood ühtaegu lokaalse tausta ja olemusega, kuid samas globaalse ulatuse ja mõjuga.

Narva arutelu lähtus kolmest arenguvõimalusest, mis tuginesid Riigikantselei poolt kaardistatud laiematele trendidele, mis omavad märkimisväärset mõju Eesti kontekstis:

Teema	Arenguvõimalus / trend
Kas, kus ja kuidas luuakse Eesti kultuuri aastal 2030 – kohalik, riiklik, rahvusvaheline, e-maailma vaade. Fookuses looja ja vahendaja võrdne ligipääs.	1 Üleilmne virtuaalmaailm soosib küll ühtlustumist ja piirideülest suhtlust, kuid kunstilise eneseteostuse võimalused ja kultuurielus osalemine sõltuvad sotsiaalmajanduslikest erisustest (nt elukoht, sissetulek, rahvus, erivajadused) ning juurdepääsust ja oskustest kaasaegseid digiteenuseid kasutada. Selle muutmiseks on oluline nii läbimõeldud (huvi)haridussüsteem, kogukondlik tugisüsteem kui ka füüsilise ja digitaalse taristu nutikas planeerimine.
	2 Eesti ühiskond muutub järjest mitmekultuurilisemaks (nt rahvusvahelised õppijad, välistöötajad, ingliskeelse meedia levik). Samuti elab märkimisväärne osa eestlastest väljaspool Eestit. Loojana kultuurielus osalemise võimalused sõltuvad seega nii keeleoskusest, elukohast kui ka kultuurilisest

		identiteedist. Seejuures on oluline (digi)tehnoloogia võimaluste nutikas kasutamine.
	3	Eakate inimeste osakaal tõuseb ja 2035. aastal on iga neljas inimene Eestis vanem kui 65 eluaastat. See nõuab muu hulgas paremate võimaluste loomist eakatele kultuurielus osalemiseks loojana, aga ka tervishoiu- ja sotsiaalteenuste sidumist kultuuriteenustega ning elukestva õppe olulisuse tõusu.

Sarnaselt teiste töötubadega lähtusime 4-osalisest ajurünnaku- ja aruteluforumaadist:

1. Tutvumine arenguvõimalustega, nende analüüs ning ühe arenguvõimaluse või alternatiivse arenguvõimaluse valimine ja sellele keskendumine.
2. Hetkeolukorra ja probleemide kirjeldus.
3. Ajurünnak arenguvõimalusteks, lahendusteks või lennukateks ideedeks aastal 2030 (soovitud tulemus).
4. Tegevuste ajurünnak soovitud taseme ja / või tulemuseni jõudmiseks.

Teemajuhid selgitasid arutelu hõlbustavaid ja struktureerivaid rahvusvahelistumise põhimõisteid (Ott Karulin - kultuurivahetus, kultuurieksport, kultuuridiplomaatia, rahvusvahelistumine) ning töid näiteid globaliseerumise edulugudest (Sten-Kristian Saluveer - Udine Far East FF, South By SouthWest USA, Eesti kultuuri glokaalsed edulood maailmas s.h. plaadifirma ECM ja Arvo Pärdi koostöö). Päeva jooksul esitles Sten Saluveer ettevalmistuse käigus valitud ja gruppe motiveerivaid lühikesi videoklippe globaliseerumise edulugudest ja tehnoloogia mõjust.

Esimese arutelubloki lõpus valisid laudkonnad arenguvõimaluse, millele nad päeva jooksul keskendusid. Ükski laudkond ei toonud välja täiendavat ega eelpooltoodust erinevat arenguvõimalust. Siiski laudkonnad palusid täpsustada arenguvõimalusi ning nende seotust päeva eesmärkidega.

LAUDKONDADE JA ARENGUVÕIMALUSTE JAGUNEMINE

Laudkond 1: Digitaal- ja virtuaaltehnoloogiad

Hillar Sein, Anu-Maaja Pallok, Reet Palis, Maimu Sibrits

Laudkond 2: Mitmekultuurilisus - rahvusvahelistumine, eesti kultuuri mõiste muutumine ja laienemine kogukondadeüleseks

Laura Toots, Triin Soone, Indrek Jurtšenko, Katrin Saks, Kaisa Lõhmus

Laudkond 3: Sotsiaalmajanduslikud erisused, läbimõeldud tugisüsteemide ja taristu planeerimine

Peeter Ilison, Anna Farafonova, Helen SildnaIvan Sergejev, Dmitri Vergun

Laudkond 4: Eesti kultuuri kättesaadavus regionaalselt ja rahvusvaheliselt - efektiivsus ja parem ressursikasutus

Elin Kard, Kadi-Ell Tähiste, Katrin Maiste, Anželika Shticalov, Riia Tallerman

Laudkond 5: Eakate osalemine loojatena kultuuriloomes ja -levi protsessis

Merilin Piipuu, Kadri Laas, Edith Sepp, Anne Kivimäe

Laudkond 6: Mitmekultuurilisus Eestis - eakate, virtuaalsed, uus-sisserändajate ja mitte-eestikeelsed kogukonnad

Piia Tamm, Helle Tiikmaa, Marko Lõhmus, Jevgeni Timoštšuk

Milline on olukord 2019 aastal?

Osalejad hindasid olukorda ja töid välja järgmised positiivsed trendid ja kitsaskohad:

Positiivsed trendid	Kitsaskohad
Kaasaegne Eesti kultuur juba sünnib rahvusvahelises kontekstis.	Puudub piisav loojate järelkasv - seda nii eestimaistele kui sisserännanud loojate kontekstis.
Eesti kultuuripärand on suure potentsiaaliga, sh turismisektorile, mida ei kasutata täna piisavalt.	Looja keskendub loomingule, mitte selle levitamisele.
Vanemaealised on jõuline kogukond, keda saab rakendada mentorite ning professionaalidena kultuurivaldkonnas.	Loojate digioskuste baastase on olemas, aga sisu ja elamuse loomine on probleem, virtuaal- ja digimaailma võimalused on killustunud, puudub selge fookus ja ülevaade rakenduste kohta, .s.h. vähene koostöö <i>start-up</i> ja teaduskogukonnaga ning taristu on puudulik või ebaühtlaselt jagunenud.
	Olemasolevad loojatele suunatud õppekavad ei soodusta uuendusmeelsust ja loovust, õppekavad ei ole sünkroonis elu / turu vajaduste ja nõudmistega. Erialaoskustel baseeruvad valdkonnad on hääbumas.
	Puudub laiem lastekultuuri strateegia - seda nii KOVide, õpetajate ja ka laste kogejate ja huvihariduse tasemel, lastekultuuri strateegia peab haarama perekondi, meediaruumi ja väärtuste loomist, ennetamaks sotsiaalmajanduslikku ebavõrdsust ja järgmiste põlvkondade valikute piiratust.
	Rahvusvaheline kultuuriloomes on suurel määral projektipõhine, mis pidurdab võimekust, loodud projektidel on võrdlemisi vähene liikuvus, nii rahvusvaheliselt kui ka regionaalselt.
	Vajadus ümber mõtestada ühisloomes - geograafiliste piiride, tunnustamise, rahastamise valdkondades.
	Komplitseeritud haldustasand riigi, KOVi ja lokaalsel tasemel ning suur sõltuvus riigi poliitikast ja toetustest,

	toetatavate kultuurisündmuste paljusus vs. vajalikkus - toimub palju, aga kas kvaliteetselt?
	Vanemaealiste eraldatus üldisest kultuuriruumist: puudub sotsiaalne võrgustik, et kultuuris osaleda, vähene ühisosa ja lõimumine noortega, vanuseline diskrimineerimine tööturul, eakatele loojatele ei anta piisavalt võimalusi, kuna "auditooriumi" on vähe, puudub selge vanemaealiste poliitika ja poliitika kujundaja ning rakendaja. Vanemaealiste poliitika ja pakutavad teenused lähtuvad pigem teenusepakkuja, mitte vanemaealise sihtgrupi vajadustest ja võimekusest.
	Olemasolevate ja uus-sisserännanud kogukondade pärandi säilitamine ja hoidmine, dokumenteerimine ja digitaliseerimine. Looja kultuurielus osalemine sõltub liigselt asukohast ja rahvuskultuuride osas vastava meediaruumi tarbimisest. Säravate eestvedajate vähesus ja puuduv järelkasy, loojate teadmatus teistes (sub)kultuurides ja rahvuskultuurides toimuvast.

SIHID AASTAKS 2030 JA NENDENI JÕUDMISEKS VAJALIKUD TEGEVUSED JA MÕTTED

Tehnoloogilised sihid:

1. Kultuurile ligipääs läbi tehnoloogiliste vahendite on paranenud (nii Eestis kui üle riigipiiri), loodud on üle-Eestiline taristu, mis toetab kultuuri liikuvust. Loojatele on loodud võimalus oma väljundi loomiseks läbi liitreaalsuse ja publikule on loodud pidev juurdepääs läbi erinevate tehnoloogiliste vahendite, s.h. nende enda soovitud kanalites.
2. Tehnoloogia ning eelkõige digitaliseerimine on oluliseks prioriteediks, nt. lastekirjanduse valdkonnas on publikul võimalus ise loomingut muuta ja sellesse panustada (nt. digiraamatule pilte joonistada).
3. Loomevaldkonda nähakse olulise tööandjana eelkõige läbi digivahendite ja taristu kättesaadavuse.

Tegevused:

1. Rakendame *start-up* metodoloogiat kultuurivaldkonnas erinevatel tasemetel - toodete ja teenuste prototüüpimine, võimalike läbikukkumiste andmebaas ja läbikukkumise tunnustamine mõõdikute tasemel (nn. *spreadsheet of doom*). Soodustame tehnoloogiaettevõtete ja kultuuriinimeste koostööd läbi tehnokrattide tugiprogrammi, et viia tehnoloogiaarenduse võimaluste tundmine

sügavamalt kultuurivaldkonnaga kokku nt. läbi koostööprogrammide IKT osakondade, õppekavade ja muude tehnoloogiaharidusprogrammidega. Fookuses on innovaatiline lähenemine nii suulisele kui materiaalsele rahvapärandile, koostööd teevad erinevad kultuurivaldkondade kõrgkoolid (EKA, BFM, VKA, TÜ, EMTA). Mõtleme suunal *pärand-disain-uus toode*, sest pärand toodab uut väärtust läbi ekspordi ja turismi.

2. Loomel võimalused eestikeelseks suhtluseks maailma olulisemate tehnoloogiaplattformidega (s.h. Google, Amazon, Apple) toetamiseks eestikeelsete algoritmide kasutuselevõttu ja eesti keele häältuvastuse rakendamiseks superplattvormidel (olemasolev prioriteet VPK tasemel, arvesse võttes et keeletehnoloogiate osad on olemas). Soodustame paremat infoliikumist ja kättesaadavust arendavaid tegevusi. Toetame eestikeelsete tekstikorpuste kasvu arendavaid tegevusi ja projekte, s.h. laialdast kultuurivaramu digitaliseerimist ja selle analüüsi läbi masinõppe (nt. olemasolevate ja käivituvate ERR-i ja Mediti projekti abil).
3. Loomel kultuurikogukonnale (tasuta) veebis kättesaadavad ühisloome plattformid ning kaasame nende arendusse IKT kogukonna loomaks tihedama sideme IKT ja rahvakultuuri vahel. Aastaks 2030 on loodud üle-eestiline taristu, mis toetab kultuuriprojektide liikuvust.
4. Käivitame Eesti virtuaalmuuseumid (parandame olemasolevate kogude ja õppematerjalide digitaalset kättesaadavust), e-raamatute keskuse (s.h. kättesaadav väljaspoolt Eestit), Estflixi (Eesti filmide Netflix'i laadse voogedastusplattvormi), rahvakultuuri digitaliseerimise programmi, vähemusrahvaste kultuuri digitaliseerimise ja kättesaadavuse programmid.

Ühiskondlikud / tööhõive alased sihid:

1. Märgatavalt on paranenud kogemuste ja info vahetus erinevate kultuuriloome kogukondade vahel, s.h. tekkinud on heade kultuurivahendajate võrgustik, mis tegeleb kultuurivaldkonna mitmekesisuse tutvustamisega ja partnerlussuhete loomisega (sh KOVi tasandil).
2. Vanemaealiste poliitika on selgelt kaardistatud koos vastutuse jagamisega erinevate ökosüsteemi osaliste vahel. Meistri-selli suhte loomine kui uus normaalsus. Käivitatakse vanemaealiste õpitoad noortele soodustamiseks kogemusringlust, võttes arvesse, et vanus ei ole negatiivne tunnus, vaid olulised on selle eagrupi juba omandatud oskused. Seda toetab kogenud kogejate toetusprogramm vanemaealiste loomingu ja kultuurikogemuste rakendamiseks. Vanemaealiste kaasamiseks on olulised struktuuralsed ümberkorraldused, s.h. paindlik transport, autode jagamine maapiirkondades ning regionaalne mentorprogramm (rõhuga maapiirkondadele).
3. Paraneb koostöö uute kogukondade ning tänaste kultuuriloojatega, mille keskmes on kultuurilisuse väärtustamine, s.h. kultuuriseltside tasandil. Vähemusrahvaste pärand on digitaliseeritud ja dokumenteeritud nii n.n. kõrgkultuuri kui rahvakultuuri tasemel. Uued kultuuripärandid põhinevad tooted on kättesaadavad ja leitavad nii Eesti disaini poodides kui e-poodides.

Rahvusvähemuste loojate pärand on tõlgitud eesti keelde ja leitav ka mitmekülgsete e-kanalite kaudu.

Tegevused:

1. Looma hõbemajanduse kultuuritegevuste toetuste meetme (projektide toetamine, mis suunavad oma tegevused vanemaealistele inimestele) koos kultuurisündmuste külastamise sõidujagamisteenuse juurutamisega (kultuuriTINDER - kaasläseäpp kultuuriüritustel käimisel, kultuurisõbra ja kultuurivanaema teenus), soodustame vanemaealiste tegevuste ja oskuste kajastamist (digimeedias) ja arendame vanemaealiste loojate digimeedia kasutust.
2. Kaasame suuremal määral väliseesti kogukonda läbi tasuta eestikeelse avaliku meedia üleilmse levitamise.
3. Käivitame loomeliitude liikmete eripensioni süsteemi.

Hariduslikud sihid:

1. Kultuuri puudutav haridussüsteem ja poliitika on ümber mõtestatud keskendudes visiooni, praktika ja väärtuste tasemetele - kultuur on orgaaniline osa haridussüsteemist läbi kogu arengu- ja õpitsükli ja poliitika kujundamise ja rakendamise tasemel. See eeldab koostööd haridussektoriga. Nt. visuaalkultuuri õpetatakse juba alg- ja põhikoolis (s.h. pildianalüüs, kriitilisus), toetatakse loovust ja lastele võimaldatakse noorena kunstivaldkondade üritusi ja tegevusi kogeda. Tähelepanu vajab lastele suunatud terviklik kultuuriharidus.
2. Kultuuripõhiseid haridusprogramme iseloomustab programmi, mitte projektipõhine lähenemine, lisaks stabiilsus ja sidusus. Eesti kultuurivahendus on lokaalselt ja rahvusvaheliselt stabiilne ja pidev.
3. Prioriteediks on elukestev õpe kultuurivaldkonnas s.h. võimalus elukestvaks õppeks ja ümberõppeks erinevatel haridustasanditel. Haridussüsteem soodustab nii valdkondlikke teadmisi kui spetsiifilisi kompetentse koos personaalse õppega. Õppekavadel on pikemad praktikad - 3-6 kuud, eelkõige riiklikult toetatud oskuste ja teadmiste alal.
4. Suurenenud on valdkondadevaheline koostöö - kultuuri, hariduse ja tehnoloogiakogukonna ning kõrgkoolide vahel. Keskendutakse innovatiivsetele lahendustele ning rakendatakse laiemalt kultuuripärandi võimekust. Pärand + disain = atraktiivne uus toode, mis aitab kaasa ka turismisektoris uutele rahvusvahelistele edulugudele.

Tegevused:

1. Käivitame ettevõtluse ja õiguse alased koolitused ja praktika loovisikutele arendamiseks *managere* ja agente, kuna juhikogemusega eksperte on vähe. Soodustame ümberõpet, erivajadustega inimeste kaasamist loomevaldkonda, täiendkoolitusi fookusega meeskonnatööl ja riiklikku vaheaasta programmi, kuhu

on kaasatud nii sotsiaal- kui erasektor, samuti kultuuripuhkust kogemuste laiendamiseks.

2. Töötame välja katusvisiooni kultuuri ja hariduse sünergiast lähtudes Põhjamaade kogemusest. Mitmetasandiline tunnetus lapsest kui loojast ja kogejast viiakse sisse ja juurutatakse valdkondadeülelt. Keskendume olemasolevate tegevuste valiku laiendamisele, huviringide distsipliiniülesusele, kultuurilise mitmekesisuse tagamisele kasvamisel ja erinevatele digitaalset ja loovat kirjaoskust suurendavatele kultuuri- ja õppetegevustele. Olulise osa kultuuri- ja haridusarendusest moodustab õpetajakoolitus, soodustamaks harjumust pakkuda lastele kultuurikogemust õppimise osana.
3. Korraldame kultuurimajad ümber loomekeskusteks / -inkubaatoriteks uute oskuste ja kultuurivormide arendamiseks.

Struktuuralsed sihid:

1. Soodustatakse valdkondadeülelt lõimumist projektide tasemel.
2. Riiklike toetuste süsteem on ümbermõtestatud, süsteemi viiakse sisse väärtuspõhised mõõdikud: võrdsed võimalused, kättesaadavus, regionaalsus ning tasakaalus majanduslik mõju.
3. Kohaliku tasandi kultuuritöötajate kompetents on kõrgetasemeline ja kohalikud omavalitsused on avatud süsteemsele koostööle.
4. Erasektori toetus on loomulik osa kultuurivaldkonna süsteemist ja partnerlus on sisuline - seda nii rahaliste toetuste kui kaasamise, sisulise koostöö ja arendustegevuste tasemel.

Tegevused:

1. Käivitame riikliku riskifondi positiivsete mõõdikute süsteemiga suure riskimahuga testprojektide läbiviimiseks ja nendest õppimiseks.
2. Loome välisekspertide kaasamise meetoodika ja võimalused väliskogemusest õppimiseks, vähendades seeläbi levinud läbikukkumise hirmu.
3. Parandame koostöövõrgustikke keskendudes programmipõhisele lähenemisele, stabiilsusele ning kogemuste jagamisele KOVi ja riiklikul tasemel.
4. Kultuuristrateegiates võtame eesmärgiks projektipõhise asemel programmi- ja visioonipõhise lähenemise vähendades seeläbi tegelemist „100 projektiga korraga“.
5. Toetame üliõpilasettevõtlust loomevaldkonnas kogemuste saamiseks.
6. Viime sisse maakondliku kultuurikorraldusliku nõustamis- ja toetusteenuse väljaspool suuri keskusi.